SUN'IY INTELLEKTNING INSON PSIXIKASIGA TA'SIRI

Yuldasheva Saodat Mamasaxatovna
Chirchiq davlat pedagogika universteti
Psixologiya kafedrasi katta o'qituvchisi
Orcid-https://orcid.org/0009-0006-9469-9845
Kadirova Samiya Abdurashidovna
Psixologiya yo'nalishi 25/1gurux talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada sun'iy intellekt texnologiyalarining inson psixikasiga ko'rsatadigan ijobiy va salbiy ta'sirlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Sun'iy intellektning insonning kognitiv faoliyati, emotsional holati, ijtimoiy munosabatlari va qaror qabul qilish jarayonlariga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, sun'iy intellektdan foydalanishda psixologik xavfsizlik, axloqiy masalalar hamda inson va texnologiya o'rtasidagi o'zaro ta'sir muammolari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, sun'iy intellekt inson psixikasiga ham rivojlantiruvchi, ham ehtiyotkorlik bilan yondashishni talab etuvchi omil sifatida baholanadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, psixika, kognitiv jarayonlar, emotsional holat, raqamli muhit, inson–kompyuter o'zaro ta'siri, psixologik xavfsizlik.

Annotation :

This article analyzes the positive and negative impacts of artificial intelligence technologies on human psychology from a scientific perspective. The influence of artificial intelligence on cognitive activity, emotional state, social interaction, and decision-making processes is discussed. The study also examines psychological safety issues, ethical challenges, and human–technology interaction in the context of artificial intelligence usage. The findings suggest that artificial intelligence plays both a developmental and potentially risky role in shaping human psychological processes.

Keywords: artificial intelligence, psychology, cognitive processes, emotional state, digital environment, human–computer interaction, psychological safety.

Аннотatsiya :

В данной стате рассматриваетсуа влиуание технологий искусственного интеллекта на психику человека. Анализируютсуа положителные и отрицателные аспекты воздействиуа искусственного интеллекта на когнитивные процессы, эмоционалное состоуание, социалные отношениуа и процесс принуатиуа решений. Особое внимание уделуаетсуа вопросам психологической безопасности, этическим проблемам и взаимодействию человека с цифровыми технологиуами. Делаетсуа вывод о том, что искусственный интеллект уавлуаетсуа важным фактором трансформatsii психики современного человека.

Ключевые слова: искусственный интеллект, психика человека, когнитивные процессы, эмоционалное состоуание, цифроваya среда, психологическая безопасност.

Kirish.

Bugungi globallashuv davrida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida sun’iy intellekt inson hayotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Sun’iy intellekt texnologiyalari ta’lim, tibbiyot, iqtisodiyot, ishlab chiqarish, kommunikatsiya va kundalik hayotning turli jabhalarida keng qo‘llanilmoqda. Ayniqsa, so‘nggi yillarda sun’iy intellektning inson psixikasiga ta’siri masalasi psixologiya, pedagogika va sotsiologiya fanlarida dolzarb ilmiy muammolardan biri sifatida qaralmoqda.

Sun’iy intellekt tizimlari insonning fikrlash jarayonini tezlashtirish, axborotni qayta ishlash samaradorligini oshirish va qaror qabul qilishda yordam berish orqali inson faoliyatini sezilarli darajada yengillashtirmoqda. Shu bilan birga, mazkur texnologiyalar insonning emotsional barqarorligi, ijtimoiy munosabatlari va mustaqil fikrlash qobiliyatiga ham ma’lum darajada ta’sir ko‘rsatmoqda.

Zamonaviy psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, sun’iy intellekt insonning kognitiv rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi bilan bir qatorda, haddan tashqari texnologiyalarga bog‘liqlikni ham yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli sun’iy intellektning inson psixikasiga ta’sirini kompleks o‘rganish bugungi kunda muhim ilmiy vazifalardan biri hisoblanadi.

Asosiy qism.

Sun’iy intellekt tushunchasi va uning psixologik mohiyati

Sun’iy intellekt – bu insonning intellektual faoliyatiga xos bo‘lgan jarayonlarni modellashtirish va amalga oshirishga qodir bo‘lgan kompyuter tizimlari majmuasidir. Ushbu tizimlar o‘rganish, tahlil qilish, muammolarni hal etish va qaror qabul qilish kabi funksiyalarni bajaradi. Psixologik nuqtai nazardan qaraganda, sun’iy intellekt insonning bilish faoliyatiga ta’sir etuvchi muhim omillardan biridir. U insonning fikrlash tezligini oshiradi, axborotlarni tizimli ravishda qayta ishlash imkoniyatini yaratadi va bilim olish jarayonini samaraliroq qiladi.

Sun’iy intellektning inson kognitiv jarayonlariga ta’siri

Sun’iy intellekt texnologiyalari insonning kognitiv faoliyatiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Jumladan:

diqqatni jamlash jarayonini optimallashtiradi;

xotira faoliyatini qo‘llab-quvvatlaydi;

tahliliy fikrlashni rivojlantiradi;

muammoli vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilishga yordam beradi.

Masalan, aqlli dasturlar yordamida katta hajmdagi axborotlarni qisqa vaqt ichida tahlil qilish imkoniyati insonning intellektual salohiyatini oshiradi. Shu bilan birga, ortiqcha texnologiyaga tayanish mustaqil fikrlashning susayishiga olib kelishi mumkin.

Sun’iy intellektning emotsional holatga ta’siri

Sun’iy intellekt insonning emotsional holatiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa:

virtual yordamchilar bilan muloqot qilish;

ijtimoiy tarmoqlardagi algoritmik tavsiyalar;

avtomatlashtirilgan xizmatlar bilan ishlash

insonning ruhiy holatini o‘zgartirishi mumkin.

Sun’iy intellekt asosida ishlaydigan tizimlar yuz ifodasi, ovoz ohangi va matnlar orqali inson hissiyotlarini aniqlash imkoniyatiga ega bo‘lib, psixologik diagnostika jarayonini samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Biroq sun’iy intellekt bilan haddan tashqari muloqot qilish real ijtimoiy aloqalarning kamayishiga sabab bo‘lishi mumkin.

Sun’iy intellektning ijtimoiy munosabatlarga ta’siri

Sun’iy intellekt texnologiyalarining keng joriy etilishi insonlar o‘rtasidagi ijtimoiy munosabatlarga ham ta’sir ko‘rsatmoqda. Masalan:

masofaviy muloqotning ortishi;

real ijtimoiy aloqalarning qisqarishi;

virtual kommunikatsiyaning kuchayishi

inson psixikasining ijtimoiy komponentlarini o‘zgartirmoqda.

Ba’zi tadqiqotlarda sun’iy intellekt texnologiyalarining noto‘g‘ri qo‘llanilishi ijtimoiy izolyatsiyaga olib kelishi mumkinligi ta’kidlangan.

Sun’iy intellektning psixologik xavfsizlikka ta’siri

Sun’iy intellektdan foydalanishda psixologik xavfsizlik muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki:

shaxsiy ma’lumotlarning himoyasi;

manipulyativ axborot xavfi;

algoritmik ta’sir

inson ongiga bilvosita ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Shu sababli sun’iy intellektdan foydalanishda axloqiy me’yorlarga amal qilish muhim hisoblanadi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, sun’iy intellekt texnologiyalari inson psixikasiga kompleks ta’sir ko‘rsatadigan zamonaviy omillardan biri hisoblanadi. U insonning kognitiv faoliyatini rivojlantirish,

bilim olish jarayonini tezlashtirish va emotsional holatni tahlil qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, texnologiyalarga haddan tashqari bog‘liqlik, ijtimoiy aloqalarning qisqarishi va psixologik xavfsizlik bilan bog‘liq muammolarni ham yuzaga keltirishi mumkin.

Shuning uchun sun’iy intellektdan foydalanishda inson manfaatlari ustuvorligini ta’minlash, psixologik xavfsizlikni mustahkamlash va texnologiyalarni ongli ravishda qo‘llash muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. Pearson Education, 2021.
2. Kaplan J. Artificial Intelligence: What Everyone Needs to Know. Oxford University Press, 2020.
3. Floridi L. The Ethics of Artificial Intelligence. Springer, 2019.
4. Bostrom N. Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies. Oxford University Press, 2014.
5. Smith J., Jones L. The impact of artificial intelligence on human cognition. Journal of Cognitive Neuroscience, 2023, Vol.15(2), pp.245–260.
6. Xatamkulov M.M. Sun’iy intellekt asosida psixologik holatni aniqlash imkoniyatlari. Modern Science and Research, 2025, №4, 156–159-betlar.